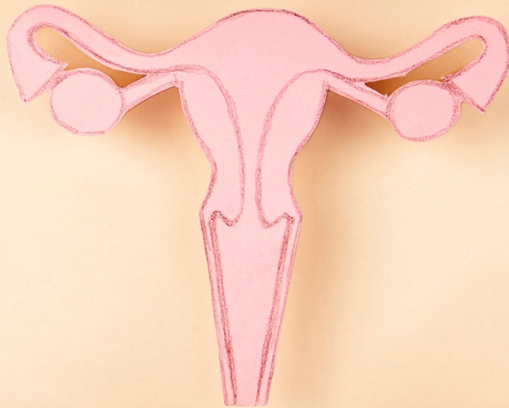

SKIMUN VEGNA FRUMUBREYTINGA Í LEGHÁLSI

Skimun vegna frumubreytinga

Frumubreytingar í leghálsi geta komið fram hjá konum á öllum aldri.

Konur á aldrinum 23-29 ára fá boð um skimun á þriggja ára fresti.

Konur á aldrinum 30-59 ára fá boð um skimun á fimm ára fresti.

Konur á aldrinum 60-64 ára fá boð um skimun á fimm ára fresti.

Ef þú ert í vafa um hvenær þú fórst síðast í skimun getur þú leitað að upplýsingunum sjálf á [Heilsuvera.is](https://heilsuvera.is) (skoðað rafrænu sjúkraskýrsluna þína) eða fengið upplýsingar á heilsugæslunni þinni.

Allar niðurstöður úr skimunum eru sendar til þín
rafrænt í gegnum [Ísland.is](https://island.is) - Mínar síður.

© Embætti landlæknis, 2021.

ISBN 978-9935-9481-3-7

Upplýsingarnar eru byggðar á danska bæklingnum, *UNDERSØGELSE for celleforandringer i LIVMODERHALSEN*, sem gefinn var út af Sundhedsstyrelsen, 2018. (Danska landlæknisembættið).

Myndir: Istockphoto og Møllers Grafisk tegnestue/Hans Møller.

Boð um skoðun

- Þú færð boð í skimun til að athuga hvort frumubreytingar séu til staðar í leghálsinum.
- Frumubreytingar eru ekki krabbamein en slíkar breytingar kunna hins vegar að valda krabbameini með tímanum.
- Þú finnur ekki fyrir því ef frumubreytingar eru til staðar.

Frumubreytingar geta valdið leghálskrabbameini. Þegar slíkar breytingar eru uppgötvaðar og meðhöndlaðar í tíma er hins vegar hægt að koma í veg fyrir að þær valdi leghálskrabbameini.

Þess vegna bjóðum við þér að koma í skimun á heilsugæslustöðinni þinni eða hjá þínum kvensjúkdómalækni.

Frekari upplýsingar um hvernig þú pantar tíma í skoðun er að finna á síðunni

<https://www.heilsugaeslan.is/serthjonusta/samhaefingarstod-krabbameinsskimana/>.

Þú getur afþakkað boð í skimun.

HPV (human papilloma veira)

- Helsta orsök leghálskrabbameins er HPV veiran.
- HPV veiran getur smitast við kynlíf.
- Smokkar veita tiltekna vörn gegn smiti.
- Mörg ár geta liðið frá HPV sýkingu þar til leghálskrabbamein myndast.

Engin meðferð er til við HPV sýkingu og er hún einkennalaus. Þetta hefur í för með sér að fáar konur vita í reynd að þær eru smitaðar. Í flestum tilvikum hverfur HPV veiran af sjálfu sér á 8-18 mánuðum. Hins vegar leiðir slík sýking í fáum tilfellum til frumubreytinga sem geta valdið leghálskrabbameini síðar meir.

BÓLUSETNING GEGN HPV VEIRU

- HPV veiran tilheyrir stórum hópi veira en nokkrar þeirra smitast með kynlífi og eru m.a. orsökina fyrir leghálskrabbameini.
- Bólusetning minnkar líkur á HPV veirusýkingu, ef hún á sér stað áður en þú stundar kynlíf í fyrsta sinn og ert ekki þegar smituð af veirunni. Þú getur samt haft gagn af bólusetningunni þrátt fyrir að þú hafir stundað kynlíf.
- Bólusetning veitir ekki fulla vörn gegn leghálskrabbameini. Þó að þú sért bólusettt gegn HPV veirunni er samt sem áður mikilvægt að fara í legháls-skimun.
- Stúlkur á 12. aldursári fá boð um HPV bólusetningu sem hluta af almennri bólusetningu fyrir börn.

Frumubreytingar

- Rannsókn á sýninu leiðir í ljós hvort frumubreytingar geti mögulega verið til staðar.

Þegar frumur „breytast“ merkir það að þær líta óeðlilega út við skoðun í smásjá. Yfirleitt stafa frumubreytingar af bólgu-svari sem hverfur af sjálfu sér. Hins vegar geta frumubreytingar verið undanfari leghálskrabbameins.

- Frumubreytingar eru ekki krabbamein og valda ekki krabbameini í öllum tilvikum. Ferlið frá frumubreytingum til leghálskrabbameins getur tekið 10-15 ár en í einstaka tilvikum tekur slíkt einungis nokkur ár.
- Leitaðu ávallt til læknis ef þú ert með einkenni frá kvenliffærum eins og óreglulegar blæðingar, verki eða breytingu á útferð, óháð því hvenær þú fórst síðast í skimun.

Staðreyndir um leghálskrabbamein

- HPV veiran, sem getur smitast við kynlíf, getur valdið leghálskrabbameini
- Bæði yngri og eldri konur geta fengið sjúkdóminn.
- Hægt er að draga úr hættunni á því að fá leghálskrabbamein með því að fara í reglubundna skimun.

KOSTIR

- **Aukið öryggi:** Mæting í reglubundna skimun dregur úr hættunni á að fá leghálskrabbamein.
- **Greining á forstigi:** Hægt er að greina og meðhöndla frumubreytingar áður en þær valda krabbameini.
- **Árangursrík meðferð:** Hægt er að meðhöndla frumubreytingar á árangursríkan hátt með keiluskurði. Þegar sjúkdómsástandið fær að þróast óáreitt í krabbamein getur hins vegar verið þörf á stærri aðgerð.

ÓKOSTIR

- **Leghálsskoðunin:** Flestar konur sætta sig við leghálsskoðunina því þær telja mætingu í skimun vera skynsamlega, til að komast hjá frekari óþægindum seinna.
- **Falskar niðurstöður rannsókna:** Rannsóknarniðurstöður eru ekki áreiðanlegar í öllum tilvikum.
- **Ofmeðhöndlun:** Ekki er enn hægt að greina á milli frumubreytinga, sem hverfa af sjálfu sér og frumubreytinga, sem valda krabbameini. Þar af leiðandi er mælt með meðferð ef alvarlegar frumubreytingar koma í ljós í vefjasýninu.
- **Kvíði:** Skoðunin sjálf og biðin eftir svári getur valdið ótta og kvíða. Ráðfærðu þig við sýnatökuaðila ef þú finnur fyrir kvíða.

Svona gengur sýnatakan fyrir sig

- Ljós móðir eða hjúkrunarfræðingur sem fengið hefur sérstaka þjálfun tekur sýni við leghálsskoðun á heilsugæslustöðinni. Auk þess geta kvensjúkdómalæknar boðið upp á sýnatöku.

Tekið er frumusýni úr slímhúðinni í leghálsi. Skoðunin er langoftast óþægindalítill. Sumar konur finna samt sem áður fyrir óþægindum við skoðunina.

Sýnið er rannsakað á rannsóknarstofu, sjá næstu síður.

EF UM FYRSTU LEGHÁLSSKOÐUN ER AÐ RÆÐA

Þú liggur á bakinu og með fæturna í stoðum. Sumum konum finnst skoðunin fara yfir tiltekin mörk en þú getur gert ýmislegt til að draga úr óþægindunum.

- Gakktu úr skugga um að pissa fyrir skoðunina.
- Reyndu að slaka eins vel á og þú getur til að draga úr vöðvaspennu.
- Segðu frá því að þetta sé fyrsta skoðunin þín.
- Klæddu þig í síða blússu þannig að þér líði ekki eins og þú sért nakin.

Sumum konum finnst ekki þægilegt að fara í kvenskoðun. Hins vegar telja flestar konur slíka skoðun vera hluta af því að vera kona - nauðsynlegur hluti við þungun, fæðingu, veikindi og tilteknar fyrirbyggjandi skoðanir.

Ef þú ert á aldrinum 23-29 ára

Sýnið er rannsakað með tilliti til mögulegra frumubreytinga.

Frumusýnið er rannsakað í smásjá á rannsóknarstofunni. Rannsóknin leiðir síðan í ljós hvort um frumubreytingar geti verið að ræða.

Allar niðurstöður úr skimunum eru sendar til þín
rafrænt í gegnum [Ísland.is](https://island.is) - Mínar síður.

Ef engar frumubreytingar eru til staðar færðu sjálfkrafa boð um nýja skoðun eftir þrjú ár.

Ef frumubreytingar eru til staðar er þörf á frekara eftirliti. Ef frumubreytingarnar eru vægar verður þú kölluð inn í nýja sýnatöku eftir 6 mánuði. Ef frumubreytingarnar eru miklar er þörf á leghálsspeglun innan 3 mánaða. Sýnatökuaðili mun sjá um að panta leghálsspeglun fyrir þig og þú munt fá upplýsingar um tímasetningu speglunar.

Ef þú ert á aldrinum 30-59 ára

- Sýnið er rannsakað með tilliti til hvort um HPV sýkingu er að ræða.

Ef ekki er sýking til staðar færðu nýtt boð um skimun eftir 5 ár.

Ef HPV sýking er til staðar er sýnið skoðað með tilliti til frumubreytinga. Þá er þörf á frekara eftirliti og færðu rafræn skilaboð um það í gegnum [Ísland.is](https://island.is) - Mínar síður.

Ef þú ert á aldrinum 60-64 ára

- Sýnið er rannsakað með tilliti til hvort um HPV sýkingu er að ræða.

Ef ekki er HPV sýking til staðar þarftu ekki að fara aftur í skimun, þar sem mjög litlar líkur eru á því að leghálskrabbamein myndist.

Þú færð ekki frekari boð um að koma í skimun fyrir leghálskrabbameini.

Þegar HPV veiran greinist þarf frekara eftirlit. Annað hvort er mælt með leghálsspeglun eða gerð frumurannsókn til að meta hvort frumubreytingar eru til staðar. Sú ákvörðun fer eftir HPV veirutekundinni sem greinst hefur.

Allar niðurstöður úr skimunum eru sendar til þín
rafrænt í gegnum [Ísland.is](https://island.is) - Mínar síður.

Pegar niðurstöður rannsókna eru eðlilegar

- Þú færð að vita að niðurstöður rannsókna hafi verið eðlilegar.

Síðan gerist ekkert, þar til þú færð boð um að mæta í næstu skimun.

Í sjaldgæfum tilvikum reynist prófið vera ófullnægjandi. Það þýðir að ekki er hægt að rannsaka sýnið á fullnægjandi hátt og því er mælt með að taka nýtt sýni eftir 3 mánuði.

Pegar niðurstöður rannsókna eru óeðlilegar

- Meðferð við frumubreytingum getur komið í veg fyrir að slíkar breytingar valdi leghálskrabbameini.

Ef þú færð tilkynningu um að HPV veiran og/eða frumubreytingar hafi fundist í sýninu þínu þá færðu annað hvort upplýsingar um þörf á þéttara eftirliti eða þú færð upplýsingar um að þörf sé á leghálsspeglun og vefjasýnatöku.

Það er kvensjúkdómalæknir sem gerir leghálsspeglunina. Þá er leghálsinn skoðaður í smásjá og tekið vefjasýni. Ef vefjasýnið sýnir alvarlegar frumubreytingar er ráðlagt að gangast undir keiluskurð.

Einnig kann frumusýnið að leiða í ljós krabbameinstilfelli en slíkt er sjaldgæft. Meðferðin miðast við hversu langt sjúkdómurinn er kominn.

Hversu öruggt er svarið?

- Niðurstöður frumrannsóknna eru nokkuð öruggar.

Yfirleitt tekur 10-15 ár fyrir frumubreytingar að valda krabbameini. Þar af leiðandi getur þú reiknað með að frumubreytingar greinist, að því gefnu að þú farir í skimun reglulega.

Hins vegar kann rannsóknin að gefa falskar niðurstöður í einstaka tilvikum. Það myndi að öllum líkindum uppgötvast í næstu skoðun ef þetta kæmi fyrir þig.

Keiluskurður

- Þegar miklar frumubreytingar eru til staðar er í flestum tilvikum hægt að fjarlægja slíkar frumubreytingar með keiluskurði.

Hafðu í huga að miklar frumubreytingar eru ekki það sama og krabbamein og þær hverfa af sjálfu sér í mörgum tilvikum. Hins vegar er ekki hægt að vita fyrirfram hvaða frumubreytingar hverfa og hvaða frumubreytingar valda krabbameini eftir nokkur ár.

Þar af leiðandi er mælt með keiluskurði ef frumubreytingar eru miklar. Við keiluskurð fjarlægir lækningin keilulagaðan hluta af leghálsinum. Aðgerðin er gerð í staðdeygingu á sjúkrahúsi.

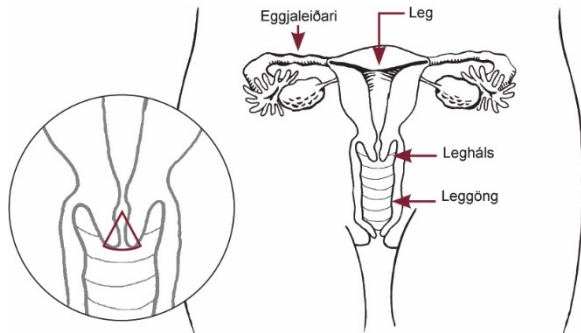
Eftir keiluskurðinn getur þú orðið þunguð og eignast börn ef þú kýst svo. Hins vegar er aðeins aukin hætta á fyrirburafæðingu.

Sjaldgæfar aukaverkanir eftir keiluskurð eru alvarlegar blæðingar og þrenging á leghálsinum.

Keiluskurður lækna alvarlegar frumubreytingar hjá flestum konum.

Þú færð boð um nýja leghálssýnatöku 6 mánuðum eftir keiluskurðinn. Ef sýnið er metið eðlilegt verður þér boðin regluleg skimun í framtíðinni og ekki er þörf á frekara eftirliti. Í öðrum tilvikum færðu boð um eftirlit.

Við keiluskurð fjarlægir lækningin keilulagaðan hluta af leghálsinum.

Frekari upplýsingar um skoðunina og frumubreytingar

Blæðingar

Ef blæðingar standa yfir þegar taka skal frumusýnið verður þú að hringja á heilsugæslustöðina og panta annan tíma. Ekki er hægt að rannsaka sýnið ef ef mikið blóð er til staðar.

Pungun

Ekki ætti að taka leghálsnýni á meðgöngu. Ef þú ert þunguð þegar þú færð boð um skimun ættir þú að fresta því þar til 8 vikum eftir fæðingu. **Annað á við um konur sem eru í eftirliti vegna frumu-breytinga.**

Frumubreytingar.

Frumubreytingar eru ekki krabbamein en geta með tíð og tíma valdið krabbameini.

Frumubreytingar í leghálsi stafa af sýkingum vegna vissra tegunda af HPV veirunni.

Pungun eftir frumubreytingar.

Frumubreytingar hafa ekki áhrif á möguleika þína á að verða þunguð og eignast börn. Keiluskurður ætti ekki heldur að hafa áhrif á slíkt. Mjög fáar konur eiga í vandræðum með þungun og barnsburð eftir að hafa gengist undir keiluskurð. Hins vegar er aðeins aukin hættu á fyrirburafæðingu.

Nýjar frumubreytingar.

Konur geta fengið frumubreytingar aftur þrátt fyrir að þær hafi gengist undir keiluskurð. Komið getur

bakslag ef ekki tókst að fjarlægja allar frumubreytingar við keiluskurðinn og einnig geta nýjar frumubreytingar komið fram. Bæði áður nefnd atriði eru sjaldgæf.

Áhættuþættir

HPV veiran smitast við kynlíf. Oft líða nokkur ár frá því að einstaklingur smitast þar til frumubreytingar koma í ljós. Frumubreytingar eru ekki smitandi.

Svona minnkar þú hættuna á að smitast af HPV veirunni og hugsanlega að fá leghálskrabbamein

Vitað er að stelpur sem byrja snemma að stunda kynlíf og sofa hjá mörgum strákum auka hættuna á HPV smiti, sem veldur leghálskrabbameini. Reykingar auka hættuna á að HPV smit geti próast yfir í leghálskrabbamein.

- Notaðu smokk þegar þú ert með nýjum rekkjunaut.
- Ekki reykja.
- Farðu reglulega í skimun samkvæmt skimunarleiðbeiningum embættis landlæknis.

Kynfæravörtur og frumubreytingar

Kynfæravörtur valda hvorki frumubreytingum né krabbameini.

Kynfæravörtur stafa af annarri gerð HPV veira en þeim sem valda frumubreytingum. Kynfæravörtur smitast einnig við kynlíf.

Tölfræði skimunar

Nýgengi leghálskrabbameins hefur lækkað mikið síðan á sjötta áratugnum. Slíkur árangur er að mestu leyti vegna skimana, sem hafa náð að uppgötva frumubreytingar í tíma.

Tölfræði sjúkdómsins 2015-2019

- Á hverju ári greinast um 19 íslenskar konur með leghálskrabbamein.
- Á hverju ári deyja að meðaltali 6 konur á ári úr leghálskrabbameini.
- Nýgengi sjúkdómsins er hæst í aldurshópnum 35-39 ára en meðalaldur við greiningu sjúkdómsins er 46 ár.
- Á bilinu 25-50, af hverjum 100 tilfellum af alvarlegustu forstigsbreytingum, valda krabbameini ef engin meðferð á sér stað.

SPURNINGAR OG UPPLÝSINGAR

Ef þú hefur spurningar varðandi leghálsskimun getur þú spurt þinn lækni eða haft samband við neðangreindar vefsíður:

www.heilsuvera.is • Heilsugæslan og embætti landlæknis.

www.heilsugaeslan.is • Samhæfingarstöð krabbameinsskimana

www.krabb.is • Krabbameinsfélagið